

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2 Quorum sit misereri.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

ARTICVLVS II.

Utrum defectus sit ratio miserendi ex parte miserentis.

nire, cōpellimur. Dicitur enim misericordia ex eo, quod aliquis habet miserum cor super miseria alterius: miseria autem felicitati opponitur. Est autē de ratione beatitudinis, siue felicitatis, ut aliquis potatur eo quod uult, & quod pertinet ad iustitiam. Nā sicut Augustinus dicit 13. * de Trinit. Beatus est, qui habet omnia quae uult, & nihil male uult. Et ideo e contrario ad miseriam pertinet, ut homo patriatur quae nō uult. Tripliciter autē aliquis uult aliquid. Vno quidem modo appetitu naturali: sicut omnes homines uolunt esse, & uiuere. Alio modo, homo uult aliquid per electionem ex aliqua praemeditatione. Tertio modo, homo uult aliquid non secundum se, sed in causa sua, puta, qui uult comedere nocua, quodam modo dicimus eum uelle infirmari. Sic ergo motuum misericordiae est tamquam ad miseriam pertinet, primò quidem illud, quod contrariatur appetitui naturali uoluntatis, scilicet mala corruptiua, & contraria, quorum contraria homines naturaliter appetunt. Vnde Philosophus dicit in 2. Rhetoric. q. misericordia est tristitia quaedam super apparenti malo corruptiuo, uel contristatiuo. Secundo, huiusmodi magis efficiuntur ad misericordiam prouocantia, si sint contra uoluntatem electionis. Vnde & Philosophus ibidem dicit, quod illa mala sunt miserabilia, quorum fortuna est causa, ut puta, cum aliquod malum ceciderit, unde sperabatur bonum. Tertio autē sunt adhuc magis miserabilia, si sint contra totam uoluntatem, puta, si aliquis semper sectatus est bona, & eueniunt ei mala. Et ideo Philosophus dicit * in eodem libro, quod misericordia est maxime super malis eius, qui indignus patitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod de ratione culpa est, quod sit uoluntaria: & quantum ad hoc non habet rationem miserabilis, sed magis ratione puniendi. Sed quia culpa potest esse aliquo modo poena, in quantum scilicet habet aliquid annexum, quod est contra uoluntatem peccantis, secundum hoc potest habere rationem miserabilis. Et secundum hoc miseremur, & compatimur peccantibus, sicut Gregorius dicit * in quadam homil. quod uera iustitia non habet designationem, scilicet ad peccatores: sed compassionem. & Matth. nono dicitur. Videns Iesus turbas miseratus est eis: quia erant uexati & iacentes, sicut oves non habentes pastorem.

AD SECUNDVM dicendum, quod quia misericordia est compassio miserie alterius, proprie misericordia est ad alterum, non autem ad seipsum, nisi secundum quandam similitudinem: sicut & iustitia, secundum quod in homine considerantur diuersae partes, ut dicitur in 5. Ethic. Et secundum hoc dicitur Eccl. 30. Miserere anime tuae placens Deo. Sicut ergo misericordia non est proprie ad seipsum, sed dolor, puta, cum patimur aliquid crudele in nobis: etiam si sint aliqua persona ita nobis coniuncta, ut sit quasi aliquid nostri, puta, filii, aut parentes, in eorum malis non miseremur, sed dolemus sicut in uulneribus propriis. Et secundum hoc * Philosophus dicit, quod durum est expulsiuum miserationis.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut ex spe, & memoria bonorum sequitur delectatio: ita ex spe, & memoria malorum sequitur tristitia, non tamen tam uchemens, sicut ex sensu praesentium. Et ideo signa malorum, in quantum representant nobis mala miserabilia, sicut praesentia, commouent ad miserandum.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod defectus non sit ratio miserendi ex parte miserentis. Proprium enim Dei est misereri: unde dicitur in psal. 144. Miserationes eius super omnia opera eius: sed in Deo nullus est defectus: ergo defectus nō potest esse ratio miserendi.

¶ 2. Præter. Si defectus est rō miserendi, oportet quod illi, qui sunt maxime cum defectu, maxime misereatur: sed hoc est falsum: dicitur enim Philosophus in 2. Rhetoric. quod qui ex toto petierunt, non miserentur, ergo uidetur quod defectus non sit ratio miserendi ex parte miserentis.

¶ 3. Præterea. Sustinere aliquam contumeliam, ad defectum pertinet: sed Philosophus dicit * ibidem, quod illi qui sunt in contumeliatiua dispositione, nō miserentur: ergo defectus ex parte miserentis non est ratio miserendi.

SED CONTRA est, quod misericordia est tristitia quaedam: sed defectus est rō tristitiae, unde infirmi facilius contristantur, ut supra dictum * est, ergo ratio miserendi est defectus miserentis.

RESPON. Dicendum, quod cum misericordia sit compassio super miseria aliena, ut dictum * est, ex hoc contingit quod aliquis misereatur, ex quo contingit, quod de miseria aliena dolcat. Quia autem tristitia, seu dolor, est de proprio malo, in quantum aliquis de miseria aliena tristatur, aut doler, in quantum miseriam alienam apprehendit ut suam. Hoc autem contingit dupliciter. Vno modo, secundum unionem affectus, quod fit per amorem. Quia enim amans reputat amicum tamquam seipsum, malum ipsius reputat tamquam suum malum: & ideo doler de malo amici sicut de suo. Et inde est quod Philosophus in 9. Ethic. inter alia amicabilia ponit hoc, quod est condolare amico. Et Apostolus dicit ad Rom. 12. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Alio modo contingit secundum unionem realem, ut potest, cum malum aliquorum propinquum est, ut ab eis ad nos transeat. Et ideo Philosophus dicit in 2. Rhetoric. quod homines miserentur super illos, qui sunt eis coniuncti, & similes: quia per hoc fit eis aestimatio, quod ipsi etiam possint similia pati. Et inde est etiam, quod senes, & sapientes, qui considerant se posse in mala incidere, & debiles, & formidolosi sunt magis misericordes. E contrario autem illi, qui reputant se esse felices, & in quantum potentes, quod nihil mali putant se posse pati, non ita commiserentur. Sic ergo semper defectus est ratio miserendi uel in quantum aliquis defectum alicuius reputat suum propter unionem amoris, uel propter possibilitatem similia patiendi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Deus nō miseretur nisi propter amorem, in quantum amat nos tamquam aliquid sui.

AD SECUNDVM Dicendum, quod illi, qui iā sunt in infimis malis, non timent se ulterius pati aliquid, & ideo non miserentur. Similiter etiam nec illi, qui ualde timent, quia tantum intendunt propriae passioni, quod non intendunt miserie alienae.

AD TERTIVM Dicendum, quod illi qui sunt in contumeliatiua dispositione, siue quia sunt contumelia passivi, siue quia uelint contumeliam inferre, prouocantur ad iram, & ad audaciam, quae sunt quaedam passionis utilitates, extollentes animum hominis ad arduum. ubi inferunt.

di. 27. q. 3. art. 3. cor.

Lib. 2. c. 8. circa principium, tom. 6.

Lib. 2. c. 8. ante medium, tom. 6.

Solut. in fine: non infra q. 35. art. 1. ad 2. Ar. procedit.

Lib. 9. Ethic. c. 3. to. 5.

Lib. 9. Ethic. c. 3. to. 5.

ferunt homini estimationem, quod sit aliquid in futurum passurus. Vnde tales dum sunt in hac dispositione, non misentur, secundum illud Prouer. 27. Ira non habens misericordiam, neq; erupens furor. Et ex simili ratione superbi non misentur, q contemunt alios, & reputat eos malos. Vn reputant, quod digne patiantur, quicquid patiuntur. Vnde & Greg. * dicit, quod falsa iustitia, scilicet superbiorum, non habet compassionem, sed deignationem.

Homil. 34. in Euang. non lege a principio.

¶ Super quasi, trigesima articulum tertium.

ARTICVLVS III.

Utrum misericordia sit uirtus.

1. 2. q. 59. articulo 1. ad 3. Et 3. dist. 3. q. 1. art. 3. q. 2. ad 2. Et mal. q. 10. articulo 2. ad 8. * Lib. 2. c. 5. a med. to. 5. Cap. 3. circa finem.

In coniuratione. Causa in e. causi ritualis est, Caesaris oratio, in prin. illius.

* li. 2. Rhet. e. 9. in prin. Ca. 9. i principio. to. 6.

Q. preced. art. 4.

li. 2. Ethic. cap. 7. to. 5.

lib. 9. ca. 5. ante mediu. tom. 5. In fine orationis pro Q. Ligario q incipit: Nomen crimine.

lib. 9. ca. 5. circa mediu. tom. 5.

IN q. 30. art. 3. nota, quod si non peccet specialiter & communem rationem boni, secundum quam distinguuntur charitas & misericordia, uide articulum primum sequentis questionis in corpore, & ad ultimum, quia sic clara erunt tibi oia. ¶ Secundo nota, quod in responsione ad secundum ly, ut ibidem dicitur, refertur non solum ad ultimam sententiam, sed & ab eodem more descendens, sed ad penultimam est, & utrumque est laudabile, ita quod author non asserit: sed recitat utrumque, esse laudabile secundum sententiam Aristotelis. Inferius autem ipse reprehendit hoc dictum Aristotelis, autoritate scripturæ in loco proprio, scilicet in tractatu de uindicta.

¶ **Q. 2. Præter.** Nihil quod est contrarium uirtuti, est laudabile: sed nemesis contrariatur misericordiae, ut Philosophus dicit in * 2. Rhetor. nemesis autem est passio laudabilis, ut dicitur in * 3. Ethicorum: ergo misericordia non est uirtus.

¶ **Q. 3. Præter.** Gaudium, & pax non sunt speciales uirtutes, quia consequuntur ex charitate, ut supra dictum est: sed etiam misericordia consequitur ex charitate, sic enim ex charitate stemus cum fletibus, sicut gaudemus cum gaudentibus: ergo misericordia non est specialis uirtus.

¶ **Q. 4. Præter.** Cum misericordia ad vim appetitiuam pertinet, non est uirtus intellectualis, nec est uirtus theologica, cum non habeat Deum pro obiecto. Similiter etiam non est uirtus moralis, quia necesse est circa operationes: hoc enim pertinet ad iustitiam. Nec est circa passionem: non enim reducitur ad aliquam duodecim medicatum, quas Philosophus ponit in * 2. Ethic. ergo misericordia non est uirtus.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in 9. de ciuit. Dei. Longe melius, & humanius, & pius sensibus? accommodatus Cicero in Cæsaris laude locutus est, ubi ait. Nulla de uirtutibus tuis nec admirabilior nec gratior misericordia est: ergo misericordia est uirtus.

RESPONDEO. Dicendum, quod misericordia importat dolorem de miseria aliena. Iste autem dolor potest nominare uno quidem modo motum appetitus sensitui, & secundum hoc misericordia passio est, & non uirtus. Alio uero modo, potest nominare motum appetitus intellectui, secundum quod alicui displicet malum alterius. Hic autem motus potest esse secundum rationem regulatus, & potest secundum hunc motum ratione regulatum regulari motus inferioris appetitus. Vnde Augustinus dicit in 9. de ciuit. Dei, quod iste

motus animi, scilicet misericordia, seruatur ratione ita præbetur misericordia, ut conferentia uicium indiget tribuitur, siue cum ratione. Et quia ratio uirtutis humanæ est motus animi ratione reguletur, ut ex hoc patet, consequens est misericordiam esse uirtutem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illa Salustii intelligitur de misericordia, quod est passio ratione non regulari. Ita consilium rationis, dum facit a iustitia dicitur.

AD SECUNDUM dicendum, quod loquitur de misericordia, & nemesis, scilicet utrumque est passio, & habent quidem eandem ex parte estimationis, quam habent nemesis, de quibus misericors dolet, inquam malique indigna pati. Nemesis autem in quantum æstimat aliquos digne pati, si indignis bene accidat. Et utrumque est, sed proprie misericordiae opponitur malitia, ut supra dicitur.

AD TERTIUM dicendum, quod gaudium & pax inueniuntur super rationem boni, quod est obiectum rationis: & ideo non requirunt alias uirtutes: sed misericordia respicit quendam rationem, scilicet miseriam eius, cuius misericordiam dicitur nemesis: quia ab eodem more descendens, ut in 2. Rhetor. * dicitur. Has autem misericordiam non ponit uirtutes, sed passionem secundum quod sunt passionem, laudabilem tamen prohibet, quin ab aliquo habetur, ut supra dicitur, & secundum hoc assumitur ratio.

ARTICVLVS IIII.

Utrum misericordia sit maxima uirtutum.

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod misericordia sit maxima uirtutum. Maxime enim ad uirtutem pertinere uidetur cultus diuinus: sed misericordia cultus diuino præfertur, secundum illud Osee 6 & Matthæ 23. Misericordiam uolo, & non sacrificium: ergo misericordia est maxima uirtus.

¶ **Q. 2. Præter.** Super illud 1. ad Tim. 4. Pietas ad omnia uirtus est. * dicit glossa. Ambrosij. Omnis summa disciplina Christiana in misericordia & pietate est: sed disciplina Christiana continet omnem uirtutem: ergo summa totius uirtutis in misericordia consistit.

¶ **Q. 3. Præter.** Virtus est, quæ bonum facit habentem: ergo ratio aliqua uirtus est melior, quæ ratio facit hominem Deo similiorem: quæ per hoc melior est homo, quod Deo est similitior. Et hoc maxime facit misericordia, quia de Deo dicitur in Psal. 144. Quod miserationes eius sunt super omnia opera eius. Vnde & Lucæ 6. Dominus dicit. Estote